

Ursula K. Le Guin

**KAIRÈ
TAMSOS
RANKA**

PARADAS ERHENRANGE

Iš Haino archyvų.

Ansiblu gauto dokumento 01-01101-934-2-Getenas iššifruota stenograma. Kam: Olulo stabiliui. Ataskaita nuo: Dženlio Ai, pirmojo mobilio Getene / Žiemoje, 93-iasis Haino ciklas, 1490–1497 ekumeniniai metai.

Ataskaitą surašysiu taip, lyg pasakočiau istoriją, mat dar vaikystėje gimtajame pasaulyje buvau mokomas, kad tiesa yra vaizduotės išraiška. Pats patikimiausias faktas gali ir triumfuoti, ir patirti triuškinantį pralaimėjimą, nelygu, kaip bus pateiktas, – panašiai kaip tasai ypatingas organinis mūsų jūrų brangakmenis, kuris, nešiojamas vienos moters, tik dar skaisčiau spindi, o pabandžius juo puoštis kitai, blausiasi ir galiausiai subyra į dulkes. Faktai nėra tvirtesni, suprantamesni, apvalesni ar tikresni už perlus. Bet jautrūs yra ir vieni, ir kiti.

Nėra tai vien tik mano istorija, ne aš vienas ją ir pasakoju. Iš tiesų nė pats nelabai žinau, kieno ši istorija, jums bus matyti geriau. Bet visa, kas išsakyta, bus vientisa istorija, ir jei retsykais atrodys, kad bylojant skirtingiems balsams skiriasi ir pateikiami faktai, ką gi, tuomet galėsite pasirinkti tuos, kurie jums patiks labiausiai. Tačiau nė vienas jų nėra melagingas, o visas pasakojimas – viena istorija.

Ji prasideda 1491 metų 44-ą parą, kuri Žiemos planetoje, Karhaido šalyje, atitinka tuvos odarhahadą, arba pirmųjų metų trečiojo pavasario mėnesio dvidešimt antrą dieną. Metai čia visada pirmieji. Sulig kiekviena naujųjų metų diena keičiasi tik praėjusių ir dar neatėjusių metų numeracija, nes skaičiuojama visada pirmyn arba atgal nuo amžinai nekintančio „dabar“. Taigi, Karhaido sostinėje Erhenrange buvo pirmųjų metų pavasaris, o man grėsė mirtinas pavojus, tik aš šito nežinojau.

Dalyvavau parade. Žingsniavau iškart paskui gosivorų orkestrą, prieš pat karalių. Lijo.

Viršum tamsių bokštų kunkuliuojantys vandens pritvinkę debesys, lietus, čiurkšlėmis srūvantis į galias gatves, tamsus, audros plakamas akmeninis miestas, per kurį lėtai vingiuoja viena auksinė gyslėlė. Pirmiausia, greta po gretos, žengia garbūs Erhenrango miesto asmenys, pirkliai ir amatininkai – prašmatniai išsipustę jie kaip niekur nieko iriasi pirmyn per lietu lyg žuvys jūros vandenyse. Jų veidai susitelkę, ramūs. Žmonės eina netaikydami koja kojono. Parade nedalyvauja jokie kareiviai, niekas nė nebando kareivių mėgdžioti.

Pirmiesiems pridurmui eina didžiūnai, merai ir visų Karhaido dominijų bei kondominijų atstovai, kai kurių vienas, kitų – penki, keturiasdešimt penki, keturi šimtai: milžiniška puošni procesija slenka pirmyn pagal metalinių ragų, tuščiavidurių kaulinių ir medinių lumzdelių muziką, miešiamą tyro, aštroko ir smagaus elektrinių fleitų čiurlenimo. Lietaus skalaujamos plakasi didžiųjų dominijų vėliavos, ryškios spalvos liejasi, maišosi su vimpelų, kuriais išpuoštos pakelės, geltoniu, o kiekvienos grupės muzika, nederanti viena su kita nei ritmiškai, nei melodiškai, daugiabalsiu nedarniu gausmu tvindo gilią akmeninę gatvę.

Šiems iš paskos eina būrys žonglierių – nugludinti auksiniai jų rutuliai skrieja aukštyn, sublykčioja virš galvų ir sminga žemyn, tada pagauti vėl sviedžiami į viršų ir, rodosi, trykšta tikras žaižaruojantis fontanas. Staiga, visi drauge, auksiniai rutuliai užsiplieskia, lyg būtų iš šviesos pritvinkusio skaidraus stiklo – debesų properšoje kyšteli saulė.

Toliau žengia keturiasdešimt geltonai apsirengusių muzikantų, grojančių gosivorais. Gosivoras – instrumentas, kuriuo grojama tik karaliaus akivaizdoje, – skeidžia keistą, nepaguodžiamo liūdesio kupiną ūksmą. Keturiasdešimt jų, aidinčių vienu metu, supurto žmogui protą, supurto Erhenrango bokštus, išpurto paskutinius lietaus lašus iš vėjo genamų debesų. Jei tokia yra karališkoji muzika, nieko nuostabaus, kad visi Karhaido karaliai išprotėję.

Paskui muzikantus traukia karaliaus svita: gvardiečiai, valdininkai, dvaro kilmingieji, miestiečių grietinėlė, patarėjai, senatoriai, kancleriai, ambasadoriai, karalystės lordai – rangai susimaišę, niekas nebando derintis prie kitų žingsnio, užtat žingsniuoja nepaprastai oriai, o tarp jų – ir pats karalius Argavenas XV, apsitaisęs baltu munduru, baltais marškiniais, baltomis kelnėmis, apsiavęs auksaspalviais odiniais auliniiais batais, ant galvos – geltona smailiaviršūnė kepuraitė. Vienintelė jo puošmena ir vienintelis rangą liudijantis ženklas – auksinis žiedas ant piršto. Paskui šią grupę aštuonetas žaliūkų neša karališkuosius neštuvus, dosniai nužertus geltonais safyrais; neštuvai – ritualinis žilos senovės reliktas, juose jau šimtmečius nėra sėdėjęs joks karalius. Jiems iš šalių eina aštuoni sargybiniai, ginkluoti „puolamaisiais šautuvais“ – dar vienas daug barbariškesnę praeitį menantis reliktas, bet šautuvai iš tikrųjų užtaisyti minkštos geležies kulkomis. Karaliui pridurmui seka mirtis. O paskui mirtį eina moksleiviai ir studentai iš amatų ir prekybos mokyklų, koledžių, jaunieji paties karaliaus dvariškiai: ilgos kirbinės vaikų ir jaunuolių, marguojančių baltomis, raudonomis, auksinėmis ir žaliomis spalvomis. Parądą užbaigia vora tyliai, lėtai riedančių automobilių.

Karaliaus svita su visu karaliumi, tarp kitų ir aš, susiburia ant šviežiai iš medienos suręstos pakylos prie beveik baigtos Upės Vartų arkos. Arkos statybų pabaigtuvės ir yra ta proga, kuria surengtas paradas, ji – paskutinis potėpis, atversiantis naująjį kelią ir Karhaido upės uostą, o triūso sausinant gruntą, statant, tiesiant kelią įdėta iš tiesų daug, darbai truko ištisus penkerius metus ir turėjo virsti ryškia žyme, Karhaido metraščiuose ženklinančia Argaveno XV valdymą. Ant pakylos tenka grūstis, kad sutilptume, ir dar su sunkiais, perdrėkusiais šventiniais pašvitaais. Nebelyja, kaitrius spindulius mums lieja saulė – skaisti, tviskanti, klastinga Žiemos saulė. Tarsteliu žmogui, stovinčiam man iš kairės:

– Karšta. Ogi tikrai karšta.

Asmuo, stovintis man iš kairės, – kresnas, tamsaus gymio karhaidietis vešliais žvilgančiais plaukais, vilkintis storą žalios odos,

aukso siūlais siuvinėtą mundurą ir storus baltus marškinius, mūvintis storas kelnes, po kaklu pasikabinęs rankos storumo grandinę iš sunertų masyvių sidabrinių žiedų, – taigi, tasai asmuo, plūsdamas prakaitu, atsako:

– Taip, iš tiesų.

Mes susigrūdę stovime ant pakylos, o aplinkui tyvuliuoja miestiečių jūra, jų aukštyn užversti veidai lyg rudi, plokšti seklumos akmenėliai, žaižaruojantys žėručio trupiniais – tūkstančiais mus stebinančių įdėmių akių.

Karalius prisiartina prie pastolių iš netašytų rąstų, ima kopti nuo pakylos aukštyn, ten, kur viršum prieklauskos, viršum upės stūksos vis dar nesujungtų arkos atramų galai. Jam kopiant minia susiūbuoja, suošia:

– Argavenai!

Karalius nieko neatsako. Minia ir nelaukia atsako. Dar sykį drioksteli nedarnus gosivorų griausmas, liaujasi. Stoja tylą. Saulė apšviečia miestą, upę, minią, karalių. Mūrininkai apačioje įjungė elektrinį suktuvą, ir dabar, karaliui kopiant vis aukščiau, pro jį į viršų praslenska virvėmis aprištas sąvaros akmuo, masyvus, gerą toną sveriantis luistas beveik be garso įtaikomas į savo vietą, į properšą tarp dviejų atramų, šitaip jas sujungdamas, paversdamas vientisa konstrukcija, vienu statiniu – arka. Mūrininkas su mente ir kibirėliu laukia karaliaus pastolių viršuje, visi kiti darbininkai leidžiasi virvinėmis kopėčiomis lyg blusų kirbinė. Karalius ir mūrininkas suklaupia ant pastolių lentos aukštybėse tarp upės ir saulės. Karalius ima mentę ir pradeda tinkuoti ilgą sandūrą, kur sąvaros akmuo šliejasi prie atramos krašto. Užuot tēkštēlējēs tinko ir perdavēs mentē mūrininkui, metodiškai dirba pats. Cementas jo kibire – rausganos spalvos, skiriasi nuo visur kitur naudoto skiedinio, ir aš, kokias penkias, gal dešimt minučių stebėjęs triūsiantį karalių skruzdėliuką, klausiu stovinčiojo man iš kairės:

– Ar jūsųose sąvarų akmenys visada tvirtinami raudonu cementu?

Mat tokia pat spalva ryškiai išsiskiria ir apie visų Senojo tilto, grakščiu lankstu jungiančio upės krantus kiek tolėliau aukščiau link, arkų sąvaros akmenis.

Braukdamas prakaitą nuo tamsios kaktos, vyriškis – kadangi jau sakiau „jis, karhaidietis“, tenka vadinti jį vyriškiu – man atsako:

– Labai, labai seniai sąvaros akmuo būdavo tvirtinamas skiediniu, į kurį įmaišydavo susmulkintų kaulų ir kraujo. Žmogaus kaulų, žmogaus kraujo. Akmenį privalu įtvirtinti kraujo ryšiu, kitaip arka sugrius. Šiais laikais tenkinamės gyvulių krauju.

Dažniausiai jis ir kalba šitaip: lyg ir atvirai, bet vis dėlto atsargiai, šiek tiek ironiškai, tarsi neleisdamas sau nė akimirkai pamiršti, kad aš viską matau ir vertinu kaip svetimšalis, – išties nepaprastas tokios izoliuotos rasės atstovo, užimančio tokią aukštą padėtį, gebėjimas. Jis – vienas galingiausių šalies žmonių; negaliu tiksliai pasakyti, koks būtų istorinis jo pareigų atitikmuo, galbūt viziris ar ministras pirminkas, gal kancleris; karhaidietiškas žodis jo pareigoms pavadinti reiškia karaliaus ausį. Jis – dominijos lordas ir karalystės lordas, jo valia vyksta didūs įvykiai. Vardu jis Teremas Hartas rem ir Estravenas.

Karalius, regis, mūrininko darbą jau baigė, ir aš pradžiungu, bet jis lentų voratinkliu pereina po arkos skliautu į kitą pusę ir imasi tvirtinti antrąjį sąvaros akmens galą, šiaip ar taip sąvaros akmuo juk turi du galus. Karhaide nepanekantrausi. Kuo jau kuo, o flegmatikais karhaidiečių niekaip nepavadinsi, bet jie atkklūs ir užsispyrę, jie užmūrija visus plyšius. Seso upės krantinėje susibūrę žmonės patenkinti žiūri, kaip triūsia jų karalius, bet man nuobodu, be to, karšta. Žiemoje man lig šiol dar niekad nebuvo karšta, daugiau niekad ir nebebus, bet deramai įvertinti tokio ypatingo įvykio taip ir nesugebu. Mano apranga skirta ledynmečiui, ne saulėkaitai, daugybė drabužių sluoksnių: iš augalinio pluošto audinio, iš dirbtinio pluošto, iš kailio, iš odos – galingi, nuo speigo sergstintys šarvai, kuriuose dabar geibstu it ridikėlio lapas šutroje. Norėdamas bent kiek prasiblaškyti, žvalgausi po minią, apžiūrinėju kitus parado dalyvius, susibūrusius

aplink pakylą, jų dominijų ir židinių vėliavos, saulės nutviekstos, kadaruoja suglebusios, bet ryškiaspalvės; tingiai klausinėju Estraveno, kieno yra šita vėliava, ir antai ta, ir ana. Jis atpažįsta kiekvieną, kurios tik paklausiu, nors vėliavų šimtai, nors kai kurios – atokiausių dominijų, židinių ir mažyčių genčių, gyvenančių Peringe, Audrų Paribyje, ar Kermo krašte.

– Aš pats kilęs iš Kermo krašto, – taria jis, kai išsakau susižavėjimą jo žiniomis. – Šiaip ar taip, atpažinti visų dominijų ženklus – mano darbas. Visos jos priklauso Karhaidui. O valdyti šią šalį reiškia valdyti atskirų kraštų valdovus. Tiesa, dar niekam nėra pavykę. Gal žinot posakį: „Karhaidas – ne tauta, o šeiminis kivirčas“?

Posakis man negirdėtas, įtariu, Estravenas bus čia pat jį ir sukūręs, panašų į jo braižą.

Tuo metu darbuodamasis alkūnėmis, stumdydamas žmones į šalis iki mūsų prisiiria dar vienas *kioremio*, tai yra maždaug parlamento, kuriam vadovauja Estravenas, aukštutinių rūmų narys, ir priartinęs ima kažką kalbėti Estravenui į ausį. Tai karaliaus pusbrolis Pemasas Hargas rem ir Taibas. Estravenui jis kažką šnabžda labai tyliai, laikysena šiek tiek akiplėšiška, net užgauli, lūpose vis šmėkščioja šypsena. Estravenas, plūstantis prakaitu lyg ledo luistas įsaulyje, išlieka ramus ir šaltas lyg tas pats ledo luistas, į Taibo kuždesius atsako garsiai, laikydamasis deramo mandagumo, dėl to Taibas ima atrodyti gana kvailai. Nenuleisdamas akių nuo cementą drabstančio karaliaus, bandau klausytis, bet nugirsti nieko nepavyksta, suprantu tik abipusį Taibo ir Estraveno priešiškimą. Šiaip ar taip, su manim tai ničniekaip nesusiję, mane tiesiog domina, kaip elgiasi šitie žmonės, kurie valdo tautą senovine žodžio prasme, kurie lemia dvidešimties milijonų kitų žmonių likimus. Ekumenėje valdžia veikia nepastebimai, sudėtingais, subtiliais metodais, perprasti jos principus geba tik itin aštrus protas; čia valdžia vis dar ribota, vis dar įžiūrima plika akimi. Tarkime, Estraveno atveju galia justy lyg jo paties būdo bruožus sustiprinantis papildinys: joks jo mostas nebus bereikšmis, jis neištars

nė žodžio, kurio kas nors nesiklausytų. Pats tai gerai žino, ir tas žinojimas suteikia jam daugiau tikrovės, nei skirta paprastam žmogui: esaties tvirtumo, solidumo, žmogiškosios didybės. Niekas taip nenulemia pasisekimo visuomenėje kaip sėkmė. Estravenu aš nepasitikiu, jo motyvai amžinai migloti, jis nelabai man patinka, bet jo autoritetą jaučiu taip pat aiškiai, kaip saulės šilumą, ir į jį reaguuju.

Man taip bemažtant, saulė jau vėl blausiasi klojama tirštėjančių debesų, netrukus lietaus šuoras aštriomis įkypomis čiurkšlėmis patyška į upę, apipurškia krantinėje susibūrusią minią, užtemdo dangų. Karalius baigia darbą ir jam kopiant pastoliais žemyn paskutinį kartą ištrykšta šviesa, valandėlę pietų pusėje susitelkusių debesų tumulų fone ryškiai, skaisčiai sužioruoja baltarūbė karaliaus figūra ir didinga arka. Uosto ir Rūmų gatve atšniokščia šaltas vėjas, upė nupilksta, sutirta krantinėje augantys medžiai. Paradas pasibaigė. Dar pusvalandis, ir jau sninga.

Karaliaus automobiliui nuvažiavus Uosto ir Rūmų gatve, minia pajudėjo lyg neskubraus potvynio ritami apvaliniai gargždo akmenėliai, o Estravenas vėl atsigręžė į mane ir paklausė:

– Gal pavakarieniausit su manim šįvakar, pone Ai?

Kvietimą priėmiau, tiesa, labiau nustebęs, nei pradžiugęs. Per pastaruosius šešis ar aštuonis mėnesius Estravenas išties daug nuveikė mano labui, bet aš nei tikėjau, nei geidžiau tokios asmeninio palankumo apraiškos kaip pakvietimas į namus. Hargas rem ir Taibas vis dar stoviniavo netoliese ir viską girdėjo, nuojauta man bylojo, jog Estravenas tyčia ir pasirūpino, kad nugirstų. Užjutęs rezgamas vinklias intrigėles kiek suirzau ir nulipęs nuo pakylės įsimačiau į minią, pasikūprinęs, palenkęs galvą, norėdamas kuo sėkmingiau ištirpti tarp kitų. Nesu daug aukštesnis už vidutinį getenietį, bet minioje skirtumas išryškėja. „Tai jis, žiūrėk, štai ten, Pasiuntinys.“ Žinoma, tai irgi mano darbo dalis, bet tokia, kuri laikui bėgant sunkėjo, ne lengvėjo; juo toliau, juo labiau ilgėjausi anonimiškumo, galimybės susilieti. Troškau būti toks pat, kaip visi kiti.